

Een kwart eeuw geleden stierf Nol Binsbergen

Door Jan P. Strijbos

De Zaanse vogelfotograaf Nol Binsbergen met een door broeddrift overweldigde grutto.

foto: Jan P. Strijbos

Ter gelegenheid van het XV Internationaal Ornithologische Congres, dat deze nazomer in den Haag plaats vond, was ook een tentoonstelling verbonden van vogelfoto's van de hand van Nederlandse vogelfotografen. Het was een fijn staaltje van wat onze Nederlandse vogelfotografen op het ogenblik op dat gebied presteren. In het algemeen kan gezegd worden, dat de inzending een prachtige indruk maakte en dat de collectie in haar geheel op een zeer hoog niveau stond, die een vergelijking met het werk van buitenlanders glansrijk doorstaat.

Er was ook werk te bewonderen van Richard Tepe en van J. Vijverberg, die beiden met Ad. Burdet en P. L. Steenhuizen tot de pioniers behoren. Er was ook een inzending van Nol Binsbergen, de Zaanse vogelfotograaf. Dat waren foto's welke ontstonden tussen 1934 en 1945, in een periode die nu al weer ver achter ons ligt toen de camera's en ook het materiaal waarmee men werkte, nog lang niet het peil hadden bereikt van thans. Als men dat goed in het oog houdt, is het toch wel opmerkelijk wat Nol Binsbergen in zijn korte leven heeft bereikt. En wel met min of meer primitieve middelen.

Er stonden hem geen telelenzen ter beschikking en het platenmateriaal en ook de films waren vergeleken met thans bepaald traag en lui te noemen. Hij gebruikte geen belichtingsmeter, maar had een bepaalde feeling voor het meten van het licht en bepaalde in verband daarmee het diafragma. Wanneer hij in zijn schuilhut zat haalde hij het matglas uit de camera en keek dan door de lens op volle opening en wist dan precies welk diafragma hij diende te kiezen. En daarmee was hij zelden mis. Hij was vindingrijk en wist zich altijd te redden. Juist de rille en schuwe vogels die moeilijk voor de lens te krijgen waren en waarbij onmenselijk veel geduld nodig was en bovendien een flinke dosis geluk waren voor hem een uitdaging. Daarom bemoeide hij zich graag met bruine kiekendieven, roerdampen, met eksters, zwarte kraaien, houtduiven en tortels, allemaal vogels die een vogelfotograaf tot wanhoop kunnen brengen. Zijn prachtige opnamen van bruine kiekendief waren in zijn tijd uniek. Wat deed hij niet een moeite om een zwarte kraai op het nest te pakken te krijgen.

Bijna onmiddellijk nadat hij met zijn camera de vogels ging benaderen, kwam hij met verrassend goede resultaten voor de dag. Zijn jachtveld werd gevormd door de omgeving van zijn woonplaats Zaandam. Daar lag het Oostzijderveld, de Merken en het Ilperveld, het Westzijderveld en het Zwet, allemaal vogelrijke oorden, die eigenlijk vlak voor de deur lagen. Hij was in het bezit van een Zaanse jol, een type vaartuig dat wel bijzonder geschikt is voor de ondiepe en modderige slootjes, weteringen en vaarten van het Zaanse waterland. Wij gingen nogal vaak samen op stap en dan niet alleen in het gebied dat hij zo goed kende en dat zijn grote liefde had en hem zo dierbaar was geworden. Wij hadden de zelfde interesse en waren beiden kwetsbaar en gevoelig gebleken voor een infectie van een bepaalde soort ongevaarlijke ziekte, die echter in de meeste gevallen ongesnelijk blijkt te zijn. Mij zijn maar een paar gevallen bekend van waarsachtige natuurvrienden, die hun hobby die hen geheel vervulde op een gegeven moment lieten schieten. Dat is Dempsy — zijn werkelijke naam was slechts bekend aan enkele insiders — een groot florist en een bijzonder geroutineerd botanicus met een verbluffende soortenkennis, die eigenlijk plotseling zijn liefhebberij in de steek liet en ontrouw werd. Hij deed zijn zeer omvangrijke boekerij van de hand en keek niet meer naar de plantjes om. Ik denk daarbij ook aan Dirk Spaan, de Pallieter van Kortenhoef, de snuffelaar naar insecten, planten en bloemen, paddestoelen en vogels, die intense vreugde beleefde bij zijn ongebreideld zwerven door het verrukkelijke waterland van zijn geboorteland en op wat later leeftijd en tot grote verbazing van zijn vele vrienden de prismakijker en de botaniseertrommel aan de wilgen hing. Ook gaan mijn gedachten uit naar mijn vriend Wim Stam, die via verwoed aquariumliefhebber en imker, vogelaar werd en zich jaren lang bezig hield met de vogelfotografie. Daarna overschakelde op de scherpschutterij en daarna met veel animo witte muizen, witte ratten, krielkippen en postduiven ging fokken. Vervolgens ging hij zich wijden aan het verwerven van een grote handigheid in het draaien en lassen en werd hij een zeer vakkundig en bekwaam automonteur. Toen werd hij gegrepen door

de waanzin van het skelteren, om zich vervolgens te verdiepen in de edele sport van het biljarten. Toen hij dat voldoende onder de knie had, werd het boogschieten zijn geliefde sport en thans leeft hij in een periode van het zelf vervaardigen van bogen en pijlen, waarin hij het ook een heel eind geschopt heeft. Maar zodra hij het metier in zijn vingers heeft laat hij het los en dan heeft het geen aantrekkingskracht meer voor hem en werpt hij zich met elan op een andere liefhebberij. Dergelijke naturen zijn echter zeldzaam.

Bij Nol Binsbergen was dat allemaal anders. Hij werd en bleef een enthousiast vogelvriend en een bezeten vogelfotograaf tot aan zijn dood. Hij had daar alles voor over, liet er alles voor staan en niet zelden ook zijn werk. Hij was met een natte vinger te lijmen en als ik op de motor Westzaan passeerde en ik Nol op een ladder zag staan, waar hij doende was de gevel te schilderen, dan gooide hij zonder zich te bedenken zijn kwast neer en zat hij meteen op de duo. En dan was het hem om het even of wij naar het Zwaneewater reden of naar Texel of de Beer. Wij pionierden in de duinen van Bakkum en Castricum, waren kind in huis in de Bergerduinen en als het eind augustus was geworden wisten wij de morinelplevieren weer op het vogeleiland „De Beer”. Wij ontwikkelden een bepaald systeem van schuilhutten, bestaande uit een geraamte van tonkinstokjes, waarover het grijsgroene tentlinnen werd getrokken en wel zodanig dat het geheel gemakkelijk was te verplaatsen en tevens plaats kon vinden op een platform in de bomen, wanneer wij torenvalken, ransuilen of blauwe reigers trachtten te fotograferen. Nol Binsbergen was gesteld op een kleine schuilhut, hoe kleiner, hoe beter zei hij altijd. Hij was kloek van stuk en hoe hij met zijn fors gebouwd corpus uren en soms dagenlang verkreukeld en opgevouwen in een piepklein schuiltentje kon doorbrengen, was vaak een raadsel. De ruime en hoge schuilhutten, welke de Engelse vogelfotografen in de regel gebruiken en die vaak 1.50 meter hoog zijn, waren hem een gruwel.

Hij was een der eersten die zich ook ging bezighouden met de trekvogelfotografie. Bij deze tak van de vogelfotografie heb je de vogels helemaal niet aan een touwtje. Het betrof vaak soorten die je zo nu en dan maar eens ziet en dan in de regel nog op een grote afstand. De Rothoek kwam in de mode en hier boekte hij grote successen. En als de winter weer was gekomen was hij te vinden op de vuilnisstortplaats van Westzaan. Daar heeft hij nog eens een schuilhut verspeeld. Hij had deze laten staan en waarschijnlijk niet voldoende aan de bodem verankerd en toen hij de kubus van zijn schuilhut holder-de-bolder over het kale winterse landschap en de bevroren sloten werd voort gedragen door een krachtige wind. Hij heeft zijn bezitting nooit meer terug gezien. Maar dergelijke tegenslagen konden hem niet uit het veld slaan.

Nol Binsbergen werd op 12 januari 1908 in Zaandam geboren. Hij doorliep hier de lagere school en op zijn dertiende jaar liep hij achter de schilderswagen. Hij wilde huisschilder worden. Veel liever had hij kunstschilder geworden, maar hij had voldoende zelfkennis om te beseffen, dat hij, ofschoon hij bepaalde artistieke gaven bezat en bijzonder goed kon tekenen,

niet voldoende talentvol was om een behoorlijk kunstschilder te worden. Hij heeft zich in zijn korte leven een grote naam verworven als een goed vogelkenner en een groot vogelvriend, maar bovenal een uitstekend getraind veldwaarnemer met een scherp opmerkingsvermogen en tenslotte als een begaafd en artistiek aangelegd en kunstzinnig vogelfotograaf. In het laatst van 1939 verhuisde de familie naar Haarlem. Ofschoon hij altijd zijn eigen baas was geweest — afgezien dan van zijn leeftijd, — kwam hier in Haarlem een periode, dat hij elke week prompt een prestatie moest leveren. Het werd namelijk zijn taak wekelijks een groot reclamebord te schilderen voor de Frans Hals Bioscoop. Dat was toen in die dagen gebruikelijk. Daarmede was hij dan als regel één dag mee doende, soms wat langer, maar in elk geval was hij de rest van de week vrij man, waarin hij dan zich naar hartelust kon geven aan zijn liefhebberij. Bovendien gaf dat een vast inkomen en dat was veel waard. En de fotografie kwam er ook weer aan te pas, want de gekleurde reclameplaten die bij de verhuur van de films werden beschikbaar gesteld fotografeerde hij, maakte er een lantaarnplaatje van op formaat 8.3 x 8.3, projecteerde daarna het plaatje op de gewenste grootte op het reclamebord en kon er dan lustig op los schilderen. Hij schilderde al die beroemde filmsterren en hij deed dat met verve. In volle wapenuitrusting en uitstekend gelijkend en met alles er op en eraan en tot grote tevredenheid van de bioscoopdirectie.

In het jaar 1942 vertrok hij naar zijn geliefd vogeleiland Texel. Hier beleefde hij zijn mooiste en rijkste jaren. Op Texel kwam zijn „Texelfilm” tot stand en wel in samenwerking van Herman van der Horst, die in die dagen directeur was geworden van het Texels Museum, met Gerrit de Haan als zijn assistent. Deze 35 mm zwart-wit film, waarin vooral de delen met de Texelse vogels de aandacht vroegen, draaide in het zomerseizoen elke week in de bioscoop van den Burg, vele jaren lang. Ook maakte hij een normaalfilm van het waterland van de Nieuwkoopse Plassen, waarin vooral veel fraaie opnamen voorkomen van woudaapjes en andere watervogels. Van deze films bestaat thans een 16 mm copie.

Hij illustreerde met een groot aantal uitstekende vogelfoto's de nieuwe druk van Dr. Jac. P. Thijsse's „Het Vogeljaar”. Hierdoor kreeg hij contact met Dr. Thijsse en tevens met Ad. Burdet, wel de nestor onder de vogelfotografen. Van zijn hand verscheen het handige determineerboekje „Zien is Kennen” en wel in samenwerking met Mr. D. Mooij en geïllustreerd met reproducties van aquarellen van de Zaanse vogeltekenaar Rein Stuurman. Dat boekje wordt nog altijd goed verkocht en met veel profijt gebruikt. Wat later verscheen het boekje „Trekvogels” met een groot aantal vogelfoto's verlicht. Vaak van vogels die buitengewoon bewegelijk zijn en aan geen bepaalde plaats gebonden schijnen. Verder schreef hij: „Vogels van Weide en Rietland” en het laatste boek dat van zijn hand verscheen is getiteld; „Neerlands Vogellevens”, beide ook weer gesierd met vele van zijn foto's. Deze getuigen van een groot vakmanschap en van een zeer bijzondere en artistieke instelling en zijn vaak van een grote documentaire waarde.

Aan de hand van lantaarnplaatjes ging hij lezingen houden. Hij schreef in week- en dagbladen; veel in het aardige geïllustreerde weekblad „Wij” en hij publiceerde ook in „De Levende Natuur”. Hij schreef zoals hij vertelde, eenvoudig en zonder franje, gevoelig en prettig leesbaar. Zijn gehele leven is hij zeer actief geweest en arbeidzaam. Dag en nacht was hij in de weer en gunde zich geen rust. Het is haast onbegrijpelijk wat hij in zijn korte leven heeft weten te bereiken.

Op 25 september was het vijf en twintig jaar geleden, dat wij Nol Binsbergen naar zijn laatste rustplaats brachten. Het gaf ons een schok toen het bericht van zijn overlijden ons bereikte. Wij wisten dat hij ernstig ziek was en zijn ijzersterke boddy gesloopt werd door de zo gevreesde ziekte, waarvan hij niet meer zou herstellen. Hij stierf in het harnas en hield dapper vol, totdat zijn lichaam niet meer kon gehoorzamen aan zijn krachtige wil. Zijn nalatenschap dienen wij zuinig te bewaren.

- *Jan P. Strijbos, Claus Sluterweg 2, Heemstede.*

Het kweken van casarca's

Het artikel van de heer A. Cramer (pag. 275) verheugt me. Een tiental jaren kweek ik met meer of minder succes, naast vele andere soorten eenden, ook casarca's.

Dit najaar zullen weer 5 jaarlingen uitvliegen. Een mager resultaat van 2 broedsels. Hoewel uit één nest vaak, maken de jonge dieren meest paarsgewijs oefenvluchten, zodat dit jaar vermoedelijk een jong bij de oudere vogels blijft. Een van de koppels zie ik al meer dan een kilometer van mijn woning (de broedplaats) overvliegen en ik denk dat ze een dezer dagen wel aan de grote reis beginnen. Ik neem aan dat het mogelijk is dat een of meerdere van de hier uitgevlogen koppels ergens in Nederland in het voorjaar komen broeden.

Dit hoop ik omdat ik van de door mij grootgebrachte bergeenden vele koppels in de omgeving zijn komen broeden, terwijl ze trouw op etenstijd op de oude voerplaatsen komen eten. Het eigenaardige is dat een deel van de hier grootgebrachte bergeenden, hoewel ze wel grote vluchten maken, hier regelmatig op mijn terrein overwinteren. Ik schat dat dit aantal nu wel een kleine honderd stuks bedraagt, die als tamme eenden maar wat rondscharrelen en de voerplaats als vast

thuis schijnen te beschouwen. Door de aanleg van de rondweg zuid om Bergen op Zoom, die mijn terrein tot minder dan de helft terugbracht maar het bovendien nog in tweeën verdeelde, is de broeduitkomst van de casarca's en bergeenden, die in betrekkelijke vrijheid en wild broeden, minimaal 3 bergeenden, 5 casarca's — normaal ongeveer 100 resp. 12.

Van alle oudere vogels zijn er enkele vleugellam en de meeste normaal vliegend, hoewel van grote vluchten weinig te merken is, waarschijnlijk omdat een der partners gehandicapt is. Mijn proef om nijlganzen te laten uitvliegen is mislukt. Van de drie broedkoppels heb ik er geen meer over terwijl van de zeker 20 jongen die uitgevlogen zijn er in de loop der jaren maar een eenzaam ruziemakend gert is overgebleven. Doordat ik de vogels nooit heb geringd is het moeilijk na te gaan waar ze gebleven zijn. Een deel der bij Blijdorp rondvliegende bergeenden of misschien wel alle zijn hier bij mij geboren en als halfwas aan Blijdorp geschonken. Mogelijk dat bovenstaande een klein deel van de aanwezigheid van casarca's en nijlganzen in vrijheid in Nederland mede verklaart.

- *Ko Crusio, „De Zuidgeest”,
Antwerpsestraatweg 190, Woensdrecht*